

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Tertia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

pereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem: si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Quid ita, quæso vir sancte? Semper enim quasi tumentes super me fluctus ^{Verf. 23.} timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Ita vir ille innocentissimus. Quid verò Daniel? an aliud præsentius excogitauit præsidium? Sanè postquam diuinæ vindictæ terrores, minasque cælestes Nabuchodonosori exposuisset, opportunè subiunxit: *Quam ob rem, Rex, consilium* ^{Daniel. 4. 24.} *meum placeat tibi, & peccata tua eleëmofynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum; forsitan ignoscet delictis tuis.* Atque vtinam his monitis acquieuisset Nabuchodonosor, & non potiùs portentosi somnij euentum segnis & ignauus fuisset præstolatus!

Quod nunc etiam plerisque hominum vsu venit, qui cælestibus minis velut attoniti, ventos obseruant, ac nubes contemplantur: & cùm diuinorum iudiciorum obscuritas, & salutis incertitudo, gnauos eos ac sollicitos, bonisq; operibus intentos reddere debuerit, desides potiùs reddit, & illicitâ curiositate ab incerto salutis euentu suspensos. Hos proximis versibus perstringit Ecclesiastes.

S E C T I O T E R T I A.

ECCLESIASTES.

- VERS. 4. Qui obseruat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, numquam metet.
5. Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & quâ ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.

6. Manè

6. Manè semina semen tuum, & vespere ne cefset manus tua : quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud : & si vtrumque simul, meliùs erit.

METRICA PARAPHRASIS.

SI te summa dies ancipitem tenet,
 Aut lapsura polo fulmina territant;
 Ne fati ambiguus Numinis abditos
 Perferutare sinus, neu piger abijce
 Torpentes animos, ac resides manus,
 Tantùm sollicitus, quæ tibi præmia
 Æternis placitis destinet arbiter
 Fatorum. Pluuios quisquis enim Notos
 Obseruat pauidus, leuaque fulgetra
 Sudo nata Foue, aut Ursâ Erymanthide,
 Aut quid sparsa genis purpura Cynthiæ,
 Aut quid lapsa notet stella facem trahens;
 Hic semper trepidans ancipiti metu
 Maternos Cererem non iacit in sinus:
 Et quisquis nebularum aërias minas
 Obseruat pauidus, crebraque fulgetra,
 Expenditque animo quid velit improba
 Cornix, Pleiadum dum increpitat moras,
 Aut ranae immodicis litibus innuant,
 Aut celum patulis bucula naribus
 Spectans; hic nimio dum satagit metu,
 Numquam flauicomæ falce metet comas
 Spicatas Cereris. Non aliter poli
 Secretis inhians, fataque perditus
 Et pernox metuens, desidis otij

Languescen-

Languescente fouet pectore nauseam ;
 Nec sulcis segetem proijcit auream
 Virtutum , aut operum fruge penum struit ;
 Sed curis animum torquet inanibus.
 Heu ! frustra. Veluti scire nefas iter,
 Per quod lacteoli pectora pupuli
 Auræ sidereæ particula occupet,
 Aut quæ vis utero tanta puerperæ
 Informi eliciat semine bullulas
 In cordis, cerebrique, ac iecoris sinus,
 Aut quæ vis teneris vibret araneæ
 Filis consimiles corporibus fibras,
 Aut centumgeminis fulciat ossibus
 Surgentem fragili culmine fabricam ;
 Sic nec scire humili terrigenæ datur,
 Quam vitæ atque necis digerat arbiter
 Fatorum seriem. Quare agedum pio
 Intendens operi, cetera Numini
 Permitte. A teneris unguiculis manus
 Deuexum in senium pingua semina
 Ne cesset iaciens dulcis adorea.
 Nescis quid cupido sera dies uehat.
 Dum spes agricolæ fructibus imminet,
 Nunc mendax lolis fundus abortijt,
 Nunc culpans hiemem, aut torrida sidera,
 Aut nimbis nimium Pleiâdum gregem,
 Spicis vota Ceres lusit inanibus :
 Et ni sedulitas agricolæ iuuet,
 Spargens post hiemes altera semina ;
 Vix pascat querulos furfure vernulas.
 Si pendent variis semina castibus,
 Nutantque ambiguis sideribus sata,

Eeeee

Num-

Numquam terra anima seminibus vacet.
 Nescis queis potius calituum fauor
 Adspiret: placido si tamen aethere
 Optatam in segetem cuncta adoleuerint,
 O te non sterili fidere conditum!

PROSA EXEGESIS.

Frustra laborant qui Dei secreta pro vita normam habere cupiunt.

GRAVISSIMVS est error eorum, qui circa futuram vitæ necisque æternitatem ancipiti cogitatione distracti, non tam solliciti sunt quàm ratione sibi Deum propitium reddant, quàm quo modo inaccessa secretorum eius adyta penetrent: & stultâ curiositate id semper captant quod nūquam capiant, id semper sequuntur quod numquam assequantur; donec tandem conatu suo diu frustrati, in melancholiam, vel potius desidiâ resoluantur. Quod fieri necesse est inconcessa tentantibus, & vitæ suæ rationes ad eam normam exigere cupientibus, quæ ab occultâ Dei voluntate dependeat. Hanc enim non magis, imò minùs etiam exploratam habemus, inquit Ecclesiastes, quàm *quæ sit via spiritus, & quâ ratione compingantur ossa in ventre pregnantis.*

Formatio corporis humani nobis obscura est.

2. Machab. 7, 22.

Circa spiritus seu animæ substantiam magna fuit olim Philosophorum Medicorumque hallucinatio, quemadmodum etiam circa formationem foetus in utero materno: de quibus sapienti quadam ignorantia olim tutissimè pronuntiauit celeberrima illa Machabæorum mater: *Nescio qualiter in utero meo apparuisti; neque enim ego spiritum & animam donavi vobis & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi, sed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, qui que omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordia reddet, & vitam.*

Eam-

Eamdẽm ignorantiam professus est sagacissimus rerum naturalium indagator Galenus . sic enim scribit : Cũ nullam de structurâ animalium inueniam opinionem cum scientiæ certitudine demonstratam , fateor me de fœtuum effectrice causâ nihil certi habere : hoc tantũ de eâ pronuntiare me posse confido , quod ars & sapientia in eâ sit maxima .

Galen. lib. de Formatione fœtus.

Quamobrem ceteros alibi monet , ne in hanc inquisitionem pertinaciũs incumbant . Hæc , inquit , Creator noster talia fieri voluit . Quæ autem facta iam sunt , neque tentes neque audeas quærere quemadmodum facta sint . Quæ enim facta esse ignorabas , nisi ab anatomia edoctus fuisses ; quo pacto nunc audes quærere quâ ratione facta sint ? Satis ergo tibi sit nouisse vnãquamque particulam pro rerum exigentiâ & vsu constructam fuisse . Si verò prætereâ conabere , quò pacto ita facta sit , inquirere , palàm fiet , te nec tuam imbecillitatem , nec opificis sentire potentiam .

Idem li. 19. de Viu partium. Ratio fabrica corporis humani non est curiosè quaranda.

Si carnis ac sanguinis , ossium ac neruorum , ceterarumque corporis humani partium formationem , quibus immerisa , vel potius intimè vnita est anima , cognoscere non potes ; meritò subnectit Ecclesiastes , *Sic nescis opera Dei , qui fabricator est omnium* , aut , vt habent Biblia Regia , *ita non cognosces opera Dei , quacumque faciet , vniuersa* , potissimũ in morte , iudicio , æternitate , quæ te finis maneat , quæ merces operum , quæ præmia aut supplicia .

Secreta Dei etiã obscuriora sunt.

Frustrà igitur inutili illâ & inconcessâ curiositate cruciaris : frustrà hac te curâ maceras , & nil profuturâ futurorum inquisitione distentus , ætatem ac vitam sine vllo bonorum operum fructu consumis . Quemadmodum enim , *qui obseruat ventum , non seminat , & qui considerat*

Futurorum nimis anxio inquisitio inutilis.

derat nubes, numquam metet; ita qui differt bonorum operum sementem facere, donec iudicia Dei comprehenderit, & quid de se futurum sit cognouerit, nihil vniquam celo dignum aggredietur. Tantundem enim semper inquirendum restabit; vitæque finem citius quàm disquisitionis inueniet. Itaque nihilo plus compendij faciet, quàm ille de quo Horatius:

Horat. li. 1.
Epist. ad
Lollium.

*Rusticus expectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.*

Thomas a
Kemp. li. 1.
de Imitat.
Chr. c. 25.
Vtile consi-
lium contra
anxiam de
futuro sol-
licitudine.

Scribit Thomas Campensis, Auctor Religiosus & grauis, nouisse se quemdam, qui inter spem metumque futurorum idemtidem fluctuans, ante altare quoddam prostratus, ita secum ancipiti cogitatione distractus æstuebat: O si me scirem perseueraturum! Nec mora; hoc diuinæ vocis oraculo confirmatus est: Si hoc tibi diuinitus innotesceret, quid tandem faceres? Fac nunc quod tunc facturus esses, nec vltra de salute ambiges: dictoque citius omnis illa fluctuantis animi tempestas resedit, totumque se diuinæ committens voluntati, velis remisque ad virtutem perfectionemque contendit.

In negotio
salutis opus
est diligen-
tia & con-
stantia.

Et quid aliud intendit Ecclesiastes, dum in hac animi perturbatione, excusâ socordiâ, suadet vt operi instemus? *Manè, inquit, semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua;* per laborem matutinum diligentiam nobis insinuans, per vespertinum, constantiam in exercitio virtutum, assiduitatemque commendans.

Ad matu-
tinam dili-
gentiam nos
excitant
epifcees.

Cicer. Tu-
scul. 4.

Et quidem ad matutinam diligentiam excitare nos debent operæ fabriles, quæ malleorum strepitu somnum ignavis excutiant, docentque quid nobis pro sapientiæ virtutisque studio faciendum sit, cum ipsi spe vilissimi lucelli propositâ, non parum sæpè de necessariâ quiete decerpant. Certè Demosthenes probro sibi duce-

ducebat, si quando opificum antelucanâ victus esset industriâ. Et non magis probro sibi ducet Christianus, minùs ad excitandum animum suum valere studium virtutis, quàm apud alios vanitatis? minoris apud se ponderis esse præmium æternum, quàm apud alios momentaneum?

Vt omittam, iam olim non obscure Deum indicasse, Matutinus cultus Deo gratissimus. longè gratissimum sibi, nobisquæ fructuosissimum, esse cultum matutinum. Quid enim aliud adumbratum existimamus admirabili illo mannâ, quo populum Israëliticum in deserto sustentavit? quod ita necessariò sub ipsum crepusculum matutinum colligi oportebat, vt ad primos Solis radios colliquefcens, colligentium tarditatem eluderet, cum tamen luculenti etiam ignis calori facilè resisteret. Sanè hoc ipsum nobis innuere Deum voluisse, declarat Sapiens, cum de hoc cælesti mannâ loquens ait: *Quod ab igne non poterat exterminari, statim* Sap. 16, 27. *ab exiguo radio Solis calefactum tabescebat; ut notum omnibus esset, quoniam oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.*

Porro, non matutina tantùm commendatur diligentia, sed etiam vespertina constantia, vt nullum vitæ tempus, nulla diei hora officio vacet hominis Christiani. Neque enim in Christianis tam initia spectantur, quàm finis, inquit D. Hieronymus. Paulus malè cœpit, sed benè finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. Multorum est laudabiliter inchoare, sed paucorum coronatur perseuerantia. Ad vitæ metam producendus est perfectionis cursus: quisquis in stadio restitit, ab æternitatis brauiò excidit.

Sed est alia insuper causa, cur numquam ab opere cessandum esse moneat Ecclesiastes. *Mamè*, inquit, *se-*

Eeeee 3 *mina*

mina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua: quia nescis quid prius eueniat, hoc aut illud, & si vtrumque simul,

*Nescimus
qua potissi-
mum opera
Deo pla-
ceant.*

melius erit. Nescimus, quibus operibus nostris merces, quibus opprobrium debeat. Neque enim adeo quicumque sibi amicus ac blandus est, ut omnes vitæ suæ partes à sordibus ac næuis existimet immunes. Quinimò non rarò, quæ splendida nobis atque illustra videntur, sordent in conspectu Iudicis nostri, atque obsolescunt. Ille solus est qui merita potest expendere, ille qui sine vlllo simulationum fucò aut cefusâ virtutem vitiumque videt in vero suo vultu: nobis pro natiuo colore fucus obtruditur, pro auro orichalcum, pro veritate vanitas. Denique, ut ex mente D. Macarij, Prophetæ verbis utar, *quasi pannus menstruata, vniuersæ iustitiæ nostræ.*

*Macarius
Hom. 20.
Isaia 64, 6.
Opera no-
stra ut
pannus
menstrua-
ta.
Plin. lib. 7.
c. 15.*

Notæ sunt sordes ac virulentia menstrui fluoris, de quo sic habet Plinius: Nihil facillè reperiatur mulierum profluuiò magis monstrificum. Aclescunt superuentu musta, sterilefcunt tactæ fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina, fructus arborum, quibus infedere, decidunt: speculorum fulgor ipso adspectu hebetatur, aluci apum intermoriuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus aëra: & in rabiem aguntur, gustato eo, canes, atque insanabili veneno morsus inficitur. pluraque generis eiusdem congerit in semen menstruum: cui dum iustitiæ nostræ, ob quas interdum nos magnificè circumspicimus, conferuntur, quis non videt, quàm sollicitos nos atque anxios habere debeant opera nostra, ne fortè dum pro iis præmium exigimus, supplicium referamus?

*Perpetuè
instandum
est operi.*

Quæ cum ita sint, nihil tutius est, quàm ut à primâ ætate in vltimam vsq; senectutem variis virtutum,

ac

ac potissimum misericordiae operibus incumbamus : sperandum est enim, aliqua è tot seminibus in culmum ac frugem euasura. Sin omnia Deo accepta fuerint, tantò maius operæ pretium futurum est, tamen si in situ ac tenebris, labore ac mœrore vita transigenda sit: leuioris enim momenti est momentaneæ huius lucis dispendium; æternis rationibus æstinanda vita est.

SECTIO QUARTA.

ECCLESIASTES.

VERSUS 7. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre Solem.

8. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita.

METRICA PARAPHRASIS.

CUM fluctibus deprensa salo
 Thessala pinna, tenerum Boreæ
 Furiisque Noti latus obiectans,
 Spumis canum Nerea sulcat,
 Postquam Phœbi moriente face
 Freta nocturnus territat horror,
 Atraque noctem nubila geminant,
 Si fors trifida nebula undantes
 Face dissiliunt, crebrisque micat
 Ignibus ather; illa cursum
 Splendore regit, velut Arctoi

Sidere